

СТАНОВИЩЕ

От доц. Диана Станчева Димитрова, д. пс.

Директор на Филиал Велико Търново, Медицински университет – Варна

Във връзка с дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на тема: **„Аспекти на психосоциално функциониране при пациенти с шизофрения“** в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, специалност **„Медицинска психология“**.

Автор на дисертацията: **Илияна Кирилова Михалакиева**, докторант в самостоятелна форма на обучение, катедра **“Психиатрия и медицинска психология“**, Факултет **„Медицина“** при Медицински университет – Варна. Научен ръководител проф. **Иванка Бончева Паунова**, д.пс.

Становището е изготвено съгласно Закона за развитие на академичния състав и Правилника за приложението му, както и съгласно Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет – Варна.

Научното жури е определено със заповед №Р-109-386/15.09.2021 на Ректора на МУ-Варна.

Представеният комплект с материали (на електронен и хартиен носител) е съгласно Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет – Варна за придобиване на ОНС **„Доктор“**.

КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Илияна Кирилова Михалакиева е родена през 1974 година в гр. София През 2007 година завършва ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ гр. Велико Търново със специалност **„психолог-учител“** в ОКС **„Бакалавър“**. През 2007 година получава магистърска степен по специалност **„Социална и юридическа психология“** в СУ **“Св. Климент Охридски“**, а през 2009 придобива специалност **„Трудова и организационна психология“** в същия Университет. Има професионална квалификация по Клинична и консултативна психология.

От април 2011 до март 2020 година тя работи в Държавна психиатрична болница **„Св. Иван Рилски“** – София като клиничен психолог. От април 2020 г. до днес работи в **Elysium**

Healthcare LTD (UK), където предоставя грижи на потребители с обучителни затруднения, разстройство от аутистичния спектър и психиатрични пациенти.

АКТУАЛНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Около 0,7% - 1% от хората по света страдат от шизофрения в определен период от живота им, сочат данните на Световната здравна организация (СЗО). По последни данни у нас от болестта са засегнати около 70000 души. С термина шизофрения са обединява спектър от клинични състояния. Това предполага невъзможността да се направи ясна прогноза, тъй като болестта е разнородна както по протичането си, така и по проявленията си. Средната възраст на която се открива заболяването при мъжете е 21 години, а при жените - 27 години. Около 15-20% от болните се възстановяват след първия пристъп, но половината от тях са с частично нарушено функциониране, а 25% остават инвалиди. Дори да е напълно излекуван, човекът продължава да страда, вече не от симптомите или остатъчни физиологични нарушения, а от стигматизацията на общността. Това често осуетява връщането на предишния социален статус – периодът преди настъпването на здравословния проблем. Актуалността на проблема за психосоциалното функциониране на засегнатите произтича от факта, че у нас именно стигматизацията, безразличието и неприемането на психично болните от страна на обществото и институциите им отрежда положението на страдащи, отхвърлени и социално изолирани хора. Психосоциалното функциониране при тях е феномен, за който няма разработени стандартизирани методики за оценка. Именно това поле на изследователско търсене и ситуацията у нас дава основание да се твърди, че е необходимо то да бъде проучено.

ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е оформен в обем от 296 страници, в 4 глави. Онагледен е с 104 фигури и 25 таблици. Използвани са общо 285 източника, от които 55 на български език, 217 на английски език и 17 web-базирани ресурси. Приложенияте 4 приложения дават яснота относно вижданията на изследователя към поставените проблеми и тяхното решение.

Литературният обзор обхваща 65 страници и разглежда основните теоретични обосновки, свързани с оценката и измерването на удовлетвореността от живота като елемент на благополучието. Съществуващата полемика относно точната дефиниция и измеримата

му природа произтича от становището, че то е уникално за всеки индивид, не е идентично с щастието или радостта, нито се изчерпва с доброто здраве. Докторантът стига до извода, че нивото на психосоциалното функциониране се влияе от комплексни фактори и не съществува единствен и прост начин за неговото подобряване. Споделя се мнението, че е приемливо фокусът в съвременните психологически изследвания да бъде пренасочен от изучаване на негативните психични състояния, като депресия и тревожност, към изучаване на позитивните психични състояния, успешната адаптация и оптимално личностно функциониране (щастие и удовлетвореност от живота). Това се подкрепя от модерността на нашето време и стремежът към хедонизъм и личен просперитет. Литературният обзор се спира и на медицинските аспекти на шизофренията, класифицирана според DSM-IV и приетата от СЗО МКБ-10. Разгледани са заболяемостта, обхвата и социалната значимост на шизофренията, позитивните и негативни симптоми, анализирани са проучвания, включващи психосоциалното функциониране и качеството на живот на пациентите с това заболяване. Изхождайки от личния си опит и мотивация Илияна Михалакиева е разгледала задълбочено и проблема за стигмата и дискриминацията към психично болните и психосоциалната помощ за близките им.

Целта на проучването е формулирана като комплексно изследване и оценка на показателите за психичното и социално функциониране на пациентите с шизофрения. За изпълнение на целта са посочени пет *основни задачи* и са предложени седем работни хипотези. Предвид поставената цел, *обект на изследването* са 126 пациента в активна трудова възраст, диагностицирани с шизофрения (първи и пореден епизод), както и 92 близки/роднини и медицински персонал имащ пряко наблюдение и контакт с пациентите. Изследването е проведено в периода 2018 – 2019 година в ДПБ „Св. Иван Рилски“, гр. Нови Искър.

Инструментариумът е съобразен с обекта на изследване и е реализиран чрез авторска анкетна карта, стандартизирана скала за оценка на негативни и позитивни симптоми (Positive and Negative Syndrome Scale), въпросник за психопатологични симптоми (Personal and Social Performance scale (PSP) и стандартизирана методика за диагностика и оценка на личното, социалното и професионалното функциониране на пациентите с шизофрения. Използването на посочените статистически методи за анализ на данните са подходящи за настоящото проучване.

Резултатите от изследването са детайлно разгледани и анализирани в Глава трета от дисертационния труд. Обсъдени са и различни аспекти на клиничната изява на шизофренията като obsесивност/компулсивност, враждебност, фобийна тревожност. Те, обаче не са коментирани и анализирани в контекста на психосоциалното функциониране и повлияване върху качеството на живот. Особено полезно, обаче, е сравнението на данните съобщени от респондентите и техните близки. По данни на изследователя само 6% от пациентите работят, въпреки, че не всички социални функции при тях са напълно дискредитирани. Обезпокоителен е фактът, че твърде голям процент от болните не са търсили нито помощ от съответните социални служби, нито са правили опит да се реализират в своята или в друга професия. Всички значими данни от проучването са онагледени предимно графично с умело използване на сравнителен анализ.

В глава четвърта са анализирани резултатите свързани с болестта и отделните дименсии на психосоциалното функциониране. Даден е научен отговор на формулираните хипотези. Обобщени са осем генерални извода. В същата глава са посочени и препоръки за последващи изследвания, свързани с подобряване на функционирането и интеграцията на болните от шизофрения. Насоките отразяват личното виждане на докторанта относно подобряване на използвания специализиран диагностичен инструментариум, по-подробно изследване върху различните видове психологически интервенции и възможността за по-интензивно прилагане на психотерапевтичните методи още в началото на болестта. Отдава се значение и на мултидисциплинарния и холистичен подход към нуждите на пациентите с шизофрения.

ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

Приносите с *теоретичен характер* са свързани с прегледът на научната литература относно психосоциалното функциониране, субективното благополучие и качеството на живот на болни с шизофрения, както и с подбора и апробирането на надежден практически модел за психологичен скрининг за самооценка и оценка на психосоциалното функциониране и качеството на живот.

Приносите с *научно-приложен характер* са свързани с идентифициране на факторите, формиращи и оказващи влияние в психодинамиката на психосоциалното

функциониране на болните и очертаването на корелации между редица клинични и социодемографски фактори, влияещи върху този процес.

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И СЪВЕТИ

В четвърта глава са включени едновременно обсъждане, изводи и препоръки, приноси, библиография, приложения и благодарности. Редно е библиографията, приложенията и благодарностите да бъдат структурирани отделно. Като съвет бих предложила да бъдат разработени, обогатени и публикувани разновидностите на психосоциална подкрепа за пациентите с шизофрения. Един наръчник предназначен за социални работници, медицински и здравни специалисти би имал значителен принос към холистичното разбиране и третиране на тези болни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като член на научното жури на Илияна Кирилова Михалакиева давам положителна оценка на дисертационния труд и подкрепям придобиването на образователна и научна степен „Доктор” от кандидатката. Считам, че представената от Илияна Михалакиева дисертационна работа на тема: „Аспекти на психосоциално функциониране при пациенти с шизофрения“ по актуалност, прецизност на методиката, качество на получените резултати и значимост на научните приноси отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на Академичния състав на МУ – Варна.

Поради гореизложеното, давам положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователна и научна степен „Доктор ” на Илияна Кирилова Михалакиева.

Ноември, 2021

Доц. Диана Димитрова, д.нс.